

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacrae Theologiae Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiae Ad Mentem Scoti Cursus Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

4. [i.e. 5.] Vtrum idem possit agere in se ipsum actione vniuoca, & quomodo fiat actio per antiperistasin.
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

672 PHYSICA. De Conditionibus ad agendum, &c.

Probatnr prima pars, quia calidum vt sex verbi gratia in aere sibi vicino non producit calorem vt sex, etiam si maneat per integrum annum applicatum ipsi; ergo agens nequit naturaliter assimilare sibi totaliter passum contiguum. Consequentia patet, quia si posset, calidum vt sex deberet calefacere vt sex aërem illum. Probatnr antecedens, quia si posset calefacere vt sex aërem illum, aër ille sic calefactus posset calefacere vt sex aërem sibi vicinum, & sic calidum vt sex posset sufficere ad calefaciendum totum mundum vt sex, quod est absurdum.

Confirmatur, quia experientia constat quod pars remotior aëris non sit vnquam tam calida quam pars viciniore; ergo signum est, quod nunquam possit illud passum perfecte assimilari agenti principali; & in hac experientia & ratione fundatur vulgare axioma Philosophorum, quod agentia per qualitatem intensibilem agant vniformiter difformiter, hoc est, quod in parte sibi viciniore producant magis intensam formam quam in remotiori, proportionem seruata; quod ceteris paribus ab omnibus admittitur: & dico ceteris paribus, quia si pars remotior esset capacior & magis disposita ad intensiorem formam, secundum multos reciperet intensiorem formam, & iuxta hoc aliqui limitant predictum axioma, quæ tamen limitatio necessaria ne sit an non, parum facit ad propositum.

Dices axioma illud intelligendum esse quantum ad initium actionis non vero si diu continuetur.

Contra, quia experientia, vt dixi, constat, quod si diu etiam continuetur agens calidum applicatum passio homogeneo, verbi gratia aëri, nunquam pars remotior redditur tam calida quam viciniore: ergo intelligi debet non solum quantum ad initium, sed quantum ad continuationem.

Incertum an agens possit perfecte assimilare passum casu. *21 Probatnr secunda pars conclusionis*, quia non habemus experientiam vllam de eo, quod fieret in casu penetrationis, nec rationem vllam euidenter concludentem alterutram partem; ergo incertum est, quod fieret in tali casu.

Probatnr tertia pars, quia verisimile est agens, sicut limitatur ad non producendum tantum, quantum habet qualitatis in vlla parte corporis contigui, ita etiam determinari ad non producendum tantum in corpore penetrato secum: neque enim illa maior applicatio necessario infert oppositum.

Probatnr quarta pars: quia omnes partes corporis penetrati sunt equè bene applicatæ: ergo tantum debet producere in qualibet parte & consequenter non agere in ipsum vniformiter difformiter, sicut agit in passum, cuius partes non applicantur æque aut eodem modo.

24 Obiicies contra primam partem: passum contiguum est capax caloris vt sex, vt suppono, & calidum vt sex, est potens producere calorem vt sex: ergo tantum potest producere in passio contiguo.

Confirmatur: calidum, vt sex, potest producere naturaliter calorem vt sex in aliquo subiecto, nō in alio potius quam in contiguo, aut continuo, quia naturaliter nihil potest melius ipsi applicari quam per contiguationem aut continuationem.

Confirmatur secundo, quia agens naturale habet inclinationem naturalem ad assimilandum sibi passum: ergo potest naturaliter illud assimilare aliquando, alias frustra esset inclinatio illa naturalis.

Respondeo negando antecedens pro secunda parte, cuius ratio desumenda est ex natura agentis naturalis, quæ determinatur ad non producendum in tali passio, quantum habet in se, vt colligitur ex fundamento conclusionis; & hinc negatur maior primæ confirmationis.

Ad confirmationem secundam respondeo distinguendo antecedens: ad assimilandum sibi passum in specie qualitatibus, quam habet in se, concedo; in intensione & gradu, nego antecedens. Et sane si inclinaretur ad assimilationem in gradu, vt fatetur *Ruminus*, qui propterea putat quod assimilaret sibi perfecte corpus penetratum, omnino deberet dici, quod posset æque aut potius assimilare corpus contiguum quam penetratum; quod ipse tamen negat inclinatio

naturalis potentie actiue debet potius posse reduci ad actum in casu aliquo naturaliter possibili, quam in casu miraculoso.

25 Obiicies secundo. Ignis potest producere dispositionem sufficientem ad formam ignis: sed illa dispositio est tantus calor, quantum habet ipsemet ignis: ergo ignis potest in passio tantum caloris producere & consequenter poterit perfecte sibi assimilare passum.

Confirmatur, quia ferrum candens habet tantum caloris quantum ignis, alias non posset comburere stupam: ergo ignis perfecte assimilauit sibi ipsum.

Respondeo negando minorem: minor enim calor sufficit ad disponendum.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens, si habeat ignem in poris, transeat, si non habeat negatur antecedens cum sua probatione: potest enim minor calor, quam ignis aut tale ferrum habet, sufficere ad disponendum subiectum aliquod ad formam ignis, suppositis ceteris conditionibus.

Obiicies tertio: potest agens perfecte sibi assimilare passum in forma substantiali: ergo & in forma accidentali, quæ est imperfectior.

Confirmatur, quia forma substantialis non videtur habere maiorem proportionem ad producendum per modum principij aliam formam similem, quam forma accidentalis.

Respondeo, negando consequentiam; quia experientia constat vnā posse, & alteram non posse, & propter hoc ipsum negatur antecedens confirmationis.

QVÆSTIO V.

Primum idem possit agere in seipsum actione vniuoca, & quomodo fiat actio per antiperistasisin.

26 Nota, actiones alias esse *vniuocas*, alias *æquiuocas*. *Vniuoca* sunt quibus agens producit aliquid eiusdem speciei cum principio suo productiuo forma; i, vt cū & vniuoca calidum per calorem suum producit calorem in alio subiecto. *Æquiuoca* sunt, quibus producit aliquid diuersæ speciei a principio formali productiuo; vt cū ignis per formam suam substantialem producit calorem, aut intellectus intellectionem, aut Deus creaturam, aut Sol ranam. Quæritur ergo vtrum posset idem agere in se ipsum, non sensus actione æquiuoca; nam de hoc actum est in Physica; sed quæstio actione vniuoca; & non est difficultas vtrum hoc posset fieri secundum diuersas partes taliter, vt idem secundum vnā partem ageret in se ipsum secundum aliam; sed vtrum id posset fieri secundum vnā partem taliter, vt eadem esset mouens, & mota.

CONCLUSIO I.

27 Idem non potest agere in seipsum actione vniuoca nec perfectius, id est actione qua produceret in se qualitatem sibi convenientem; neque corruptius, id est actione, qua produceret in se qualitatem disconuenientem; neque directius, neque reflexius. Est communis cum Secto in 1. disp. 3. questione 7.

Probatnr, quia si produceret aliquid in se actione vniuoca aliquam qualitatem, vel produceret aliquam qualitatem in se primo ita, vt nihil istius antea in ipso esset productum, vel ita vt non primo produceret, sed intenderet qualitatem iam antea productam: sed neutrum dici potest: ergo. Probatnr minor quod primam partem, quia actio non esset vniuoca, quandoquidem principium formale istius productionis, non sit qualitas eiusdem speciei cum termino istius productionis. Probatnr minor quod secundam partem, tum quia quod non potest qualitatem primo producere, non potest eam intendere; tum etiam quia qua ratione calidum vt duo posset actione vniuoca intendere suum calorem, producendo tertium gradum, eadem ratione, cum iam esset calidum vt tria, posset facere se calidum vt quatuor, & consequenter vt octo, quod est absurdum secundum omnes.

Obiicies: in æstate aqua inclusa in altis puteis de frigida facit se frigidior, ergo idem agit in se ipsum actione vniuoca.

Respondeo

Respondeo, negando antecedens. Vt autem intelligatur quomodo fiat aqua frigidior, veniendum est ad secundam partem questionis, pro qua intelligenda.

Nota quod Antiperistasis sit vox Græca Latine significans circumobstentiam contrarij: unde actio per antiperistatim est actio qua intenditur qualitas alicuius subiecti propter circumobstentiam qualitatis contrariæ, quod dupliciter contingere potest. Primo cum intenditur qualitas innaturalis subiecto, vt calor aquæ in hieme augetur. Secundo cum intenditur qualitas naturalis subiecti; vt cum intenditur frigus aquæ in æstate.

CONCLUSIO II.

28. *Datur actio per antiperistatim*. Est communis omnium Philosophorum & medicorum contra Cardanum lib. 2. de subtilitate ad finem.

Probatur primo autoritate Philosophi aperte id asserentis, 1. Met. cap. 1. & alibi.

Secundo experientia: sentimus enim aquam putealem calidiorem esse in hieme, quam in æstate, & e contra frigidior in æstate, quam in hieme.

Respondet Cardanus, negando hanc experientiam: dicit enim sensum decipi ita iudicantem. Et dicit deceptione inde provenire quod cum corpus sit calidius in æstate quam in hieme, existimet aquam sibi applicatam esse frigidior in æstate, quam in hieme. Sed multo, magis decipitur Cardanus, nam non solum sentimus aquam calidiorem in hieme, dum manus nostra calida est, sed etiam dum valde friget; & similiter in æstate quando frigemus etiam, sentimus aquam frigidior, quam in hieme.

CONCLUSIO III.

29. *Intensio qualitatis in antiperistasi non fit per species intentionales tangibiles qualitatis*, quasi hæc ex repercussione ad corpora qualitativis contrariis affecta, redirent ad corpora, unde primo emanarunt, & in eis, qualitates, quarum sunt species, auferrent. Est communis contra Marsil. 1. de gen. quest. 18. & alios quosdam.

Probatur, quia si species tangibiles reflexæ frigoris aut caloris possent producere frigus aut calorem, etiam species tangibiles directæ id facere possent contra aduersarium. Probatur sequela à paritate rationis.

Confirmatur, quia nulla alia species accidentis aut substantiæ producit accidentis aut substantiam, cuius est species: ergo species frigoris aut caloris nequeunt producere calorem, aut frigus.

Confirmatur secundo, quia species intentionales solum sunt productivæ actus vitalis, & ad hoc solum ponuntur in rerum natura: ergo non possunt producere calorem aut frigus.

CONCLUSIO IV.

30. *Qualitas naturalis in antiperistasi augetur per accidens quidem ob transpirationem exhalationum qualitativis contrariis affectarum; per se vero tum ex naturali emanatione propria qualitatis, tum ex actione exhalationum propriarum, quæ ob antiperistatim non transpirant*: verbi gratia, propterea aqua putealis in æstate frigidior est, quam in hieme, quia exhalationes calidæ, quæ in ipsa remanebant tempore hiemali, transpirant per poros aquæ ad vicina corpora, & quia aqua remotis impedimentis illis reducit se ad naturale frigus, adiuvantibus exhalationibus frigidis, quæ propter circumobstentiam corporum calidorum non transpirant. Hæc conclusio est communis.

Probatur, quia assignatur in ea sufficiens ratio, ob quâ qualitas naturalis possit intendi, obfidente contraria qualitate, & quia non potest assignari convenientior ratio.

CONCLUSIO V.

Qualitas innaturalis intenditur ob antiperistatim per accidens quidem, quia exhalationes propriæ transpirant; per se vero, tum quia exhalationes affecta simili qualitate a corporibus affectis opposita qualitate circumobstentibus detrahuntur ad corpus, cuius qualitas innaturalis intenditur; tum etiam quia exhalationes similes, quæ antedecemer erant in isto corpore ob antiperistatim, non possunt transpirare. Hæc etiam est communis.

Probatur eadem ratione qua præcedens.

Quæritur primo, cur exhalationes innaturales prævalent exhalationibus propriis in antiperistasi.

Respondetur, quia sunt in multo maiori abundantia, transpirantibus undequeque propriis, & confluentibus innaturalibus.

Quæritur secundo, cur non fiat ordinariæ actio per antiperistatim, nisi in loco remoto ab agente contrariis ambiente.

Respondetur, quia agens illud contrarium à locis proximis repellit ad loca remotiora exhalationes sibi contrarias, & producit in eis qualitatem sibi naturalem.

Ex his patet, quantumvis detur actio per antiperistatim, idem tamen nunquam agere in se ipsum actione uniuoca, licet in antiperistasi naturali idem quandoque agat in seipsum actione æquiuoca.

QUESTIO VI.

Vtrum detur reactio, seu vtrum agens agendo repatiatur à passo.

31. *Reactio est alicuius patientis actio in illud ipsum, à quo patitur, & repassio est passio alicuius agentis ab illo, in quod agit*. Potest autem repassio, & reactio contingere, & secundum eandem partem quæ agit, aut quæ patitur, & secundum diuersas partes; vt si eadem pars ignis, quæ agit in aquam, repateretur ab ea, aut si ignis calefaciens aquam secundum vnâ partem, frigeret ab ea secundum aliam partem. Posset etiam contingere reactio & repassio vel secundum contrarietatem, vt si agens producat in passo frigus, & passum in agente calorem; vel secundum duas contrarietates, vt si agens producat in passo calorem, passum vero producat in agente humiditatem. Non est autem dubium, quin posset dari reactio secundum diuersas contrarietates; sed tota difficultas versatur circa reactionem, & repassionem secundum eandem partes, & secundum eandem contrarietatem.

CONCLUSIO.

32. *Datur reactio secundum eandem partem & contrarietatem*. Est communis cum Scoto dist. 44. q. 1. art. 1. & D. Thoma in 4. dist. 17. q. 1. contra Richardum Suetonium nostrum, qui ob solertiam argumentandi calculatorem, communiter *Calulator* per antonomasiam appellatur.

Probatur primo autoritate Philosophi c. 5. text. 55. & expressè 4. de generat. animal. cap. 3.

Probatur secundo experientia: nam ferrum calidum injectum in aqua frigida calefacit aquam, à qua frigetur; & idem est de aqua calida immixta frigida, quæ in se inuicem agunt. Item glacies manu calida apprehensa frige facit manum, à qua secundum omnes partes calefit adeo, vt liqueat.

Probatur tertio, ratione à priori, quia corpus frigidum applicatum calido, habet virtutem producendi frigus in ipso, & corpus illud calidum habet virtutem producendi calorem in corpore illo frigido: ergo quando applicantur sibi sufficienter, agunt in se mutuo, & consequenter datur reactio.

Confirmatur, quia aliàs non fieret mixtio, quod est absurdum. Probatur sequela, quia mixtio fit per hoc, quod elementa agant in se mutuo, & attempent qualitates suas.

33. *Obicitur*: sequeretur quod idem moueretur motibus contrariis. Probatur sequela à *Calulatore* sic: si ignis bipalmaris, cuius medietas tantum agat in passum aliquod frigidum, & ab eodem passo repatiatur, reliqua vero pars ignis sit extra sphaeram passi, & non patiatur consequenter ab eo. Tunc sic, illa medietas ignis si repatiatur à passo, mouebitur ab ipso ad frigus & in eodem ipso tempore mouebitur à parte non repassa ignis ad calorem: pars enim non repassa aut melius, aut saltem æque bene applicatur parti repassa, ac passum, & consequenter tam poterit producere calorem in illa parte, quam passum poterit producere frigus. Hoc est fundamentum